

problematici kasnolatskih utvrđenih naselja u Slavoniji, ibid., IX, 1984; *Prilog poznavanju kasnoga brončanoga doba u sjeverozapadnoj Hrvatskoj*, Arheološki radovi i rasprave, XI, Zagreb 1989. B. Čk.

MAJSAN, otočić u Pelješkome kanalu. Arheol. istraživanjima utvrđeni su tragovi prapov. kulture te otkriven arhit. sklop iz rim. doba s poljoprivrednim uređajima i prostorijama za život manje zajednice ljudi. U kasnoj antici tu postoji kompleks sakralne naravi uz ranokršč. memoriju s grobljem. Održavan je u doba biz. vladavine na Jadranu, kada je dobio obrambena zdanja, pa sve do srednjega vijeka (crkvice predromaničkoga sloga važna za tipologiju regionalne arhitekture). Kulturni slojevi dokazani su bogatim nalazima sitnih uporabnih predmeta.

LIT.: C. Fisković, Ranosrednjovjekovne ruševine na Majsanu, SHP, 1981, 11. — *Isti*, Starokršćanska memorija i groblje na Majsanu, ibid., 1983, 13. — *Isti*, Antička naseobina na Majsanu, Prilozi—Dalmacija, 1984. — I. Fisković, Prilog proučavanju porijekla predromaničke arhitekture na južnom Jadranu, SHP, 1985, 15. R.

MAJSTOR CIKLUSA SLIKA OLTARA SV. LADISLAVA, anonimni autor 12 slika (sačuvano 10) za oltar Sv. Ladislava u zagrebačkoj katedrali; nastale su u posljednjemu desetljeću XVII. st. Donedavno su pripisivane zagrebačkomu slikaru Bernardu Bobiću, premda ni način slikanja a ni pov. izvori ne pružaju oslonac za takvu pretpostavku (Bobić je prema sačuvanu ugovoru izveo samo pozlatu na oltaru). Ciklus je tematski vezan uz legende iz života ug. kralja Ladislava, osnivača zagrebačke biskupije; kralj nosi krunu kakva je na relikvijaru Sv. Stjepana u riznici zagrebačke katedrale. Osobito je zanimljiv ikonografski, jer je prožet idejom ponovnog ujedinjenja hrv. zemalja nakon oslobođenja od Turaka, što ukazuje na utjecaj P. Rittera Vitezovića (*Hrvatski velikaši s grbovima trojedne kraljevine pred Ladislavom i Jelenom*). Ciklus je slikan snažno, s jarkim crvenim akcentima, a stilski pripada austr. baroknome manirizmu XVII. st. s venec. utjecajima. Očuvane slike ciklusa nalaze se u Muzeju grada Zagreba.

LIT.: A. Horvat, Je li Bernardo Bobić slikar ciklusa krilnih oltara zagrebačke katedrale?, Peristil, 1965—66, 8—9. — Horvat—Matejčić—Priatelj, Barok. A. Ht.

MAJSTORSKE RADIONICE, ustanove za postdiplomsko školovanje lik. umjetnika nastavljanjem slobodnoga studija i rada u ateljeima istaknutih stvaralaca. God. 1947. osnovana je u Zagrebu *Državna majstorska radionica likovnih umjetnosti*. Iste je godine dodijeljeno zvanje majstora slikara K. Hegeđušiću, a majstora kipara A. Augustinčiću, F. Kršiniću, V. Radaušu i T. Rosandiću. U Zagrebu su sagrađene zgrade u kojima su 1950. počele djelovati majstorske radionice K. Hegeđušića, A. Augustinčića i V. Radauša. God. 1954. osnovana je majstorska radionica D. Iblera, koju je 1964. preuzeo arhitekt D. Galić. Poslije 1952. zagrebačke su radionice neformalno djelovale kao nastava trećega stupnja lik. umjetnosti, a 1975. ušle su u sastav HAZU. U savršavanje lik. umjetnika (i arhitekata) u tim ustanovama vodili su kipar I. Sabolić (do 1986), slikari Lj. Ivančić i N. Reiser (do 1985) i arh. D. Galić (do 1984).

MAJSTOR TKONSKOGA RASPELA, anonimni slikar, djelovao u Dalmaciji krajem XIV. i poč. XV. st. Nazvan po slikanu raspelu u benediktinskoj crkvi Sv. Kuzme i Damjana na Čokovcu kraj Tkona na otoku Pašmanu. Poistovjećuje se s anonimnim slikarom koji se u stranoj literaturi naziva *Maestro di S. Elino*, po poliptihu u National Gallery u Londonu. U njegov se opus ubrajaju još slike Majke Božje s djetetom i Sv. Ivanom Krstiteljem u franjevačkome samostanu u Kraju na otoku Pašmanu, triptih tzv. Varoške gospe iz crkve Sv. Šime u Zadru, slika Sv. Ivana Krstitelja u manastiru Krki kraj Kistanja, Majka Božja s djetetom iz crkve Sv. Križa u Šibeniku, jedan izgubljeni poliptih iz Šibenika (poznat po fotografiji), dijelovi poliptiha u Pinakoteci u Fermu, Majka Božja s djetetom u Pokrajinskome muzeju u Kopru, Majka Božja s djetetom i donatorima u privatnoj zbirci u Firenci, te Majka Božja s djetetom i dva sveca u Metropolitan Museumu u New Yorku. »Majstor tkonškoga raspela« može se s mnogo vjerojatnoće poistovjetiti s *Menegelom Ivanovim de Canalijem*, slikarom koji je djelovao u Zadru 1385—1427.

LIT.: I. Petricoli, Tragom srednjovjekovnih umjetnika, Zagreb 1983, str. 99—116. — T. Brejc, Slikarstvo od 15. do 19. stoljeća na slovenski obali — Topografsko gradivo, Koper 1983, str. 14, 84, 169, 185. — I. Fisković, Povijesno i umjetničko značenje Blaža Jurjevog, u knjizi: Blaž Jurjev Trogirin, Zagreb 1987. — E. Hilje, Osvrt na najraniju povijest Crkve i samostana Sv. Duje na Pašmanu, Radovi. Filozofski fakultet — Zadar, 1989, 28, str. 140. — K. Priatelj, O portretima donatora na slici »Majstor tkonškoga raspela« iz Firence, Mogućnosti, 1992, 5—6—7. E. Hi.

MAKANEC, Miron, slikar (Sarajevo, 11. XII. 1908 — Zagreb, 17. VII. 1991). Studirao na Akademiji u Zagrebu 1927—31 (V. Becić). Bio je

M. MAKANEC, *Proljetna ofenziva*. Zagreb, Moderna galerija

nastavnik u Glini, Karlovcu, Osijeku, Sisku, Rijeci i Zagrebu. Oko 1930. slika prizore iz gradske svakodnevice, nenametljivih socijalnih ugodaja i suzdržane kromatike. Poslije kratkoga bečićevskog razdoblja odlučuje se za krajolik i mrtvu prirodu, te ih sve do početka 60-ih godina slika u rasplinutim oblicima, na način blizak postimpresionistima (*Motiv s obale Drave*, 1942; *Usidrene lađe*, 1943; *Motiv s kolodvora*, 1957). Slijedi kratkotrajna nefigurativna faza, bliska enformelu; potom, oko 1970. M. svraća pozornost na pojedinosti gradskoga krajolika (ciklus *Urbani folklor*), predložujući ga u nekoj sumaglici, čime se veže na svoje ranije razdoblje. Posljednja djela obilježena su ironijom i bizarnim prizorima, u kojima je tematski inventar srodan novoj figuraciji i pop-artu (*Oglasna ploča*, 1979; *Pred izlogom*, 1981). Samostalno izlagao u Zagrebu 1932, 1943, 1954, 1964, 1970. i 1978, 1981 (retrospektiva). Pisao je o teoretskim problemima lik. odgoja.

LIT.: M. Peić, Miron Makanec, Vjesnik, 25. IX. 1954. — E. Cvetkova, Azurnost M. Makanca, Večernji list, 9. VI. 1970. — G. Quien, Miron Makanec (katalog), Zagreb 1981. — J. Depolo, Miron Makanec, Oko, 1982, 258. — G. Gamulin, Hrvatsko slikarstvo XX. stoljeća, II, Zagreb 1988, str. 426—434. D. Hé.

MAKANEC-FILIPČIĆ, Marta, slikarica (Zagreb, 28. X. 1942). Diplomirala na Akademiji u Zagrebu 1965. Slika motive iz okolice Zagreba, iz S primorja, Velebita i Dalmacije, pretežno u duhu poetskoga realizma. Samostalno izlagala u Zagrebu, Samoboru, Malome Lošinj, Crikvenici, Križevcima i Primoštenu.

LIT.: S. Špoljarić, Marta Makanec-Filipčić (katalog), Zagreb 1984.

MAKARSKA, grad u podnožju Biokova; vjerojatno ant. *Muccrum*. Na području Donje Luke i gradskoga trga te na I strani grada pronađeni su ant. nalazi. Na poluotoku Sv. Petra bilo je gradinsko naselje, a na vrhu i kasnoant. utvrda s kulom; tu je u XV. st. sagrađena romaničko-gotička crkva

MAKARSKA, stolna crkva Sv. Marka

Sv. Petra, porušena u mletačko-turskim ratovima i obnovljena u doba baroka. Crkva je ponovno srušena 1963, a obnovljena 1993.

God. 1498 – 1646. grad je pod tur. vlašću. Bio je utvrđen, a kao graditelj kule spominje se Hajrudin, graditelj mostarskoga mosta. Nakon oslobođenja od Turaka i uspostave mletačke vlasti nastaje i razvija se današnji grad. Usred velikoga gradskoga trga gradi se u prvoj pol. XVIII. st. stolna crkva *Sv. Marka*; graditelji su mlet. vojni inženjeri Francesco Melchiori i Bartolo Riviera, gl. oltar rad je mlet. kipara Pietra Onigha s kraja XVIII. st. Ispred crkve nalaze se barokna česma, rad Giuseppea Bisaggia, obnovljena 1989. te kip A. Kačića-Miošića, rad I. Rendića, podignut 1889. Z od trga nastaje tijekom XVIII. st. dio planiranoga naselja: iz dugačke uzdužne ulice izdvaja se niz manjih okomito postavljenih poprečnih ulica. Na kraju gl. gradske komunikacije s nizom kasnobaroknih palača nalazila su se tzv. Velika vrata uz koja 1777. makarski biskup Stjepan Blašković gradi jednu od prvih ubožnica u Dalmaciji te glagoljaško sjemenište koje nikada nije dovršeno.

U gradskoj jezgri je očuvano nekoliko baroknih stambenih sklopova i palača (Ivanišević, Alačević, Karalipeo-Mrkušić, Vuković, Tonoli) kao i stambenih kuća s odlikama tradicijske arhitekture. Posebno je urbanistički zanimljiv sklop Male obale ili Marinete s nizom katnica, nastao XVIII/XIX. st. Obalno pročelje grada, oštećeno bombardiranjem tijekom II. svj. r., rastvoreno je nizom kuća s novim interpolacijama; na obali se svojim pročeljem ističe kasnobarokna crkva *Sv. Filipa*. Važnija ostvarenja suvremene arhitekture su pekara (1971, M. Šosterić), Dom zdravlja (1978, A. Rožić), Institut »Planina i more« (1978, A. Rožić), osnovna škola (1980, J. i V. Matijević i D. Milas).

Franjevački je samostan osnovan oko 1540. Samostanske zgrade, crkva i barokni zvonik zatvaraju kvadratni klaustar. Stara crkva *Sv. Marije* pretvorena je u pinakoteku, a 1936. dograđena je nova po nacrtu S. Podhorskog. U pinakoteci se nalaze mnoge umjetnine, među kojima i slike Pietera de Costera i Antonija Molinarija. U Makarskoj djeluje Zavičajni muzej, te galerija slikara Ante Gojaka.

LIT.: M. Alačević, Opis grada Makarske, Split 1890. — P. Kaer, Makarska i Primorje, Rijeka 1914. — J. Ravić, Makarska i njeno primorje, Split 1934. — C. Fisković, Spomenici grada Makarske, Makarski zbornik, 1970, 1. — Makarsko Primorje, I, Makarska 1990. — Z. D. S.

MAKOVIĆ, Zvonko, povjesničar umjetnosti i književnik (Budrovci, 6. II. 1947). Diplomirao u Zagrebu 1973, magistrirao 1981. Objavljuje lik. kritike i eseje u novinama i časopisima, bavi se problemima suvremene umjetnosti. Od 1975. djeluje na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskoga fakulteta u Zagrebu. Autor je problemskih izložaba »Slika za groš« (Zagreb 1978), »Nove pojave u hrvatskom slikarstvu« (Zagreb 1980) i »Druga skulptura« (Zagreb 1981). Bio je glavni urednik časopisa »Život umjetnosti« 1989–92. Objavio nekoliko knjiga pjesama.

BIBL.: *Oko u akciji*, Zagreb 1972; *Ikonografija popularne štampane slike*, ŽU, 1980, 29–30; *Miroslav Šutej*, Zagreb 1981; »Nova slika«: hrvatsko slikarstvo osamdesetih godina, ŽU, 1982, 33–34; *Uloga stereotipa u popularnoj slici*, ŽU, 1983, 36; *Djela Friedricha Overbecka u Dakovu* (katalog), Osijek 1983; *Kultura slike u Hrvatskoj 19. stoljeća* (katalog), Zagreb 1984; *Meštrovici u povodu 100-obljetnice rođenja*, Slavonski Brod 1984 (s N. Galom); Mauro Stipanov, Zagreb 1987; Ferdinand Kulmer (katalog), Piran 1989; *Julije Knifer* (katalog), Geneve 1990; *Hrvatski ratni grafiti* (katalog), Zagreb 1992. — Ž. Sa.

MAKRAME → UZLANJE

MAKSIMIR, pejzažni perivoj u Zagrebu. Zagrebački biskup Maksimilijan Vrhovac odlučio je 1787. staru šumu s livadama na posjedu Zagrebačke biskupije pretvoriti u veliki perivoj u franc. stilu. Izveo je nekoliko šumskih prosjeka koji su se širili zrakasto od središnjega brežuljka. God. 1794. perivoj je otvoren za javnost. Manji zahvati izvedeni su za biskupa A. Alagovića koji je nakanio urediti M. u engl. stilu. Veliko uređenje cijeloga kompleksa djelo je zagrebačkoga nadbiskupa kardinala Jurja Haulika, koji je Maksimiru (tada nazvan *Jurjaves*) dao konačan oblik romantičnoga pejzažnoga perivoja. Prema Haulikovim zamislima hortikulturne zahvate planirao je vrtni arh. M. Riedl, vrtnarske planove su izvodili J. Mischke i F. S. Körbler, nacrte za većinu arhit. objekata izradio je F. Schücht, voditelj radova bio je L. Philipp, a autor kipova J. Kässmann. Uklonjene su tisuće hrastova, oblikovana dva jezera (1839, 1846), reguliran potok, uređene livade i proplanci, izgrađene vijugave staze, mostovi i odmorišta, zasađeni mnogi egzoti. Izgrađeni su biskupski ljetnikovac (1840), ulazna vrata i paviljon Jeka kraj Prvoga jezera (1841), Švicarska kuća (1842), Vidikovac (1843), Vratarova kuća (1847) te niz paviljona koji su porušeni (tzv. Mirna koliba, Brezova koliba, Kišobran i dr.);

MAKSIMIR, fotografija iz 1902.

također su postavljeni vrtni kipovi: »Žetelica« (uništena), »Ribar« (očuvana), »Dječja skupina«. Neogotička kapelica *Sv. Jurja* podignuta je 1864. na mjestu nekadašnjega Narodnoga hrama. Vrhovčev majur proširen je u uzorno gospodarstvo s mljekarom, pčelinjakom, svilarom, pivarom, pilanom, mlinom itd. Nakon završetka gl. radova, M. je 1843. predan građanima Zagreba, što je obilježeno obeliskom. God. 1852. Haulik je povjerio slikaru J. Zascheu izradbu mape litografskih veduta »Park Jurjaves«, kojoj je najvjerojatnije sam napisao uvodni tekst. Povodom proslave tisućugodišnjice hrv. kraljevstva podignuta je 1925. tzv. Mogila. M. je osobito važan po šumskoj zajednici hrasta lužnjaka (s grabom) u J dijelu perivoja, na prijelaznim površinama zastupljeni su lužnjak i hrast cer, a u S povišenu dijelu prevladava šuma hrasta kitnjaka i graba. Od svojega postanka M. je doživio mnoge preinake, od kojih su neke narušile njegov prvotni izgled. Gradnjom brane za ribnjak (Treće jezero, 1911) izgubljena je vrijedna tzv. Švicarska dolina, a 1925. je u najljepšemu dijelu perivoja uređen zooški vrt. Umj. koncepcijom, izvornom vegetacijom (lužnjak) i arhit. objektima M. je najvažniji pejzažni perivoj u Hrvatskoj i ujedno vrijedno ostvarenje pejzažne umjetnosti romantičkoga razdoblja u eur. mjerilima. Zaštićen je na cijeloj današnjoj površini (316 ha) kao spomenik prirode i kulture.

LIT.: D. Jurman-Karaman, Klasicistički arhitektonski objekti Maksimira, Iz starog i novog Zagreba, I, Zagreb 1957. — M. Anić, Iz prošlosti i problematike Maksimira kao prirodnog, pejzažnog i kulturno-historijskog spomenika, Hortikultura, 1965, 2–3. — S. Klaić, Kulturno-povijesna i parkovno-estetska vrijednost Maksimira (u povodu 130-godišnjice osnivanja), ibid., 1975, 4. — Maksimir, Zagreb 1982. — D. Mudrinjak, Povijest Maksimira od osnutka do danas (katalog), Zagreb 1984. — A. Deanović, Maksimir — perivoj europskog značenja, Vrtina umjetnost Jugoslavije (zbornik), Zagreb 1985. — O. Marušević i S. Jurković, Maksimir, Zagreb 1992. — Maksimir 1974–1994, Zagreb 1994. — I. Gostl, Zagrebački perivoji i promenade, Zagreb 1995. — Ma. B.

MALANČEC, Fedor, slikar (Koprivnica, 12. II. 1902 — Zagreb, 9. VIII. 1985). Studirao na Tehničkom fakultetu u Gdańsku 1921–25. U slikarstvu samouk. Izlaže od 1943. U prvome razdoblju stvara u duhu postimpresionizma, u narednim godinama slika krajolike iz okolice Zagreba, Koprivnice i s Jadrana. Slike mu karakterizira živi kolorit gustih namaza (*Motiv iz Mikulića*, 1966; *Stari krovovi u Senju*, 1970). Posebnu cjelinu čine crteži i krokiji iz zagrebačkoga glazbenoga života. Samostalno izlagao u Zagrebu, Krapini, Münchenu, Londonu, Zürichu, Stuttgartu i Kronbergu. Retrospektivna izložba priredena mu je u Koprivnici 1980.

LIT.: M. Špoljar, Fedor Malančec (katalog), Koprivnica 1980. — Ma. B.

MALANČEC, Vladimir, kolekcionar (Koprivnica, 1898 — 22. VII. 1985). Nakon završenoga studija prava bio je odvjetnik u Koprivnici. Bavio se skupljanjem umjetnina od 1945; skupio je sedamdesetak slika hrv. umjetnosti s kraja XIX. i prve pol. XX. st. (V. Bukovac, B. Čikoš-Sesija, M. Čl. Crnčić, F. Kovačević, T. Krizman i dr.), stotinjak umj. predmeta od keramike, stakla i kovina te nekoliko kompleta secesijskoga namještaja. Svoju zbirku i kuću u kojoj je 1989. otvorena »Donacija dr. Vladimira Malančeca« poklonio je Muzeju grada Koprivnice.

LIT.: M. Špoljar, Profil slikarske zbirke dr. Vladimira Malančeca, Podravski zbornik, 1988. — F. Horvatić, Otvorena zbirka Vladimira Malančeca, Muzejski vjesnik, 1990. — V. Fo.

MALA SUBOTICA, selo u Međimurju. Gotička župna crkva Rođenja Marijina, barokizirana sred. XVIII. st., proširena je 1900 (sada trobrodna). Kraj nje je skupina klasicističkih pilova, a podalje u pokloncu pil »Imbre«